№ 161 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 13

1905

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 13 № 161

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Սրբուհի, Ալէքսանդր, Վարդուհի, Մարիամ և Վահրամ Խուդավերդեանները ցաւօք սրտի յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին առաջինը՝ իր սիրելի ամուսնու, երկրորդը՝ իր սիրելի անմոռաց եղբօր, երրորդը՝ տեգոր և վերջինները հօրեղբօր՝

ՎԱՐԴԱՆ ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆ ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Պեատիգօրսկում: Յուղարկաւորութիւնը այսօր, շաբաթ, առաւօտեան ժամը 11-ին Վանքի մայր եկեղեցուց դէպի Խօջիվանքի գերեզմանատունը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակաւոր կանօններ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Օգոստոսի 1-ի Բարձրագոյն Ուկազի առիթով. Սախալին կղզին. Ներքին լուրեր—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Տասն օր աւերակներում:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ԿԱՆՕՆՆԵՐ

—

Օգոստոսի 1-ի Բարձրագոյն Ուկազով հաստատված և Կովկասի Փոխարքայի մշակած ու ներկայացրած ժ ա մ ա ն ա կ ա ւ ո ր կ ա ն օ ն ն ե ր ը հայ-լուսաւորչական եկեղեցիների գոյքերի կառավարութեան մասին, պաշտօնապէս հրատարակվեցին և նրանց թարգմանութիւնը տըպվեց «Մշակի» երէկվայ համարում:

Անկասկած, այդ ժամանակաւոր կանօնները, որոնք պէտք է ծառայեն իբրև հիմնաքար ապագայ մշտական կանօնադրութեան, որ պէտք է մշակվի Փոխարքայի և Կաթողիկոսի համաձայնութեամբ, յենված են շատ համակրելի սկզբունքի վրա, մի սկզբունքի, որ կազմում է Հայոց Եկեղեցու առանձնայատկութիւնը. դա—ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն ս կ զ բ ո ւ ն ք ն է, ծխական ժողովրդի՝ իր եկեղեցու գործերի, գոյքերի տնտեսութեան և կառավարութեան մասնակցելու լայն իրաւունքը, որը, հակառակ հայոց եկեղեցու ոգուն և ուղղութեան, սահմանափակվել էր Կովկասի նախկին վարչութեան և հանգուցեալ Մակար կաթողիկոսի կարգադրութիւններով:

Ժ ա մ ա ն ա կ ա ւ ո ր կ ա ն օ ն ն ե ր ը կազմված լինելով լայն ազատամիտ հիմունքների վրա, զարգացրել, ընդլայնել են այն տրամադրութիւնը, սադմը, որ գտնվում է 1836 թւի Պօլօժէնիայի մէջ, որը, համոզված ենք, նոյնպէս կենթարկվի փոփոխութեան, իբրև հնացած օրէնք և կը յարմարեցվի ժողովրդական սկզբունքներին, վերականգնելով Հայոց Եկեղեցու նախկին դարաւոր իրաւունքները, իբրև մի ինքնագլուխ (աւտօկէֆալ) արևելեան եկեղեցու:

Ժ ա մ ա ն ա կ ա ւ ո ՛ր կ ա ն օ ն ն ե ր ը երեք գլխաւոր կէտեր են շօշափում. ա) ծխական եկեղեցիներին պատկանող գոյքերի հարցը. բ) հոգևոր սեմինարիաներին պատկանող կալուածների հարցը. գ) վանքապատկան կալուածների հարցը:

Առաջին կէտի վերաբերմամբ ծխական ժողովրդին յատկացրված են ամենալայն իրաւունքներ և հոգաբարձական սկզբունքը ոչ միայն պահպանված է, այլ և մաքրված այն սահմանափակումներից, որ մտցրել էր Մակար կաթողիկոսը, պարտադիր անելով, որ 3 անդամից բաղկացած հոգաբարձութեան մէջ մինը ex oficio լինի աւագ քահանան: Այժմ հոգաբարձութիւնները բաղկացած պէտք է լինեն բացի երէցփոխից, որ նոյնպէս ընտրովի է, 2 կամ 4 հոգուց, ընտրված ծխականների օրինաւոր ժողովով: Բայց մանաւանդ համակրելի է այն սկզբունքը և գնահատելի այն լայն իրաւունքը, որ տրվում է հոգաբարձութիւններին՝ հիմնել դպրոցներ, հիւանդանոցներ, անկելանոցներ, ապաստարաններ և ամեն տեսակ բարեգործական հաստատութիւններ:

Դրանով Հայոց Եկեղեցին ձեռք է բերում այն ֆիզիօնօմիան, որ նա ունէր նախնական դարերում, երբ նա հանդիսանում էր որբան ոչ միայն կրթութեան, ուսման, այլ և բարեգործութեան և մարդասիրութեան: Այդ կողմից, կրկնում ենք անգնահատելի է նոր ծրագիրը, մանաւանդ, որ այդ բարի և գեղեցիկ ձեռնարկութիւնները իրագործելու, կեանքի մէջ մտցնելու համար իրաւունք է տըրվում որոշ տուրք ևս նշանակելու ծխականներից, եթէ եկեղեցու ունեցած միջոցները բաւական չեն լինի:

Երկրորդ կէտի վերաբերմամբ ժ ա մ ա ն ա կ ա ւ ո ր կ ա ն օ ն ն ե ր ը, միանգամ ընդմիշտ հաստատելով սէմինարիաների գոյութեան իրաւունքը ամեն մի թեմում, համաձայն Պօլօժէնիայի, վերահաստատում են այդ դպրոցների կառավարութեան այն եղանակը, որ մտցրված է երջանկայիշատակ Ներսէս և Մատթէոս կաթողիկոսների կանօնադրութիւններով: Այսուհետև ևս մեր հոգևոր դպրոցները պէտք է կառավարվեն ժողովրդի ձեռքով, նրա ընտրած ներկայացուցիչների միջոցով, այն նշանաւոր տարբերութեամբ, որ հոգաբարձական ընտրութեան մասնակցում է ոչ թէ միայն թեմական քաղաքի, ինչպէս առաջ էր, այլ ամբողջ թեմի հայ ժողովուրդը: Դրանով ջնջվում է մի մեծ անարդարութիւն, որ կատարվում էր մինչև այժմ, հեռացնելով գիւղական անհագին ազգաբնակութիւնը մասնակցութեան իրաւունքից ազգային այն կարևոր հաստատութեան կառավարութեան գործում, որ կոչված է լինել ամբողջ թեմի ժողովրդի հոգևոր-բարոյական կրթութեան օջախ:

Բացի դրանից վերացվում է և այն սահմանափակումը, որ վերջերս մտցրվել էր, օրինակ, Ներսիսեան դպրոցի կանօնադրութեան մէջ, պարտադիր անելով երկու քահանաների մտցնելը հոգաբարձութեան կազմի մէջ:

Երրորդ կէտի վերաբերմամբ պէտք է ասենք, որ նա շատ էլ ցանկալի սկզբունք չէ մտցնում, թողնելով վանքապատկան գոյքերի կառավարութիւնը առաջվայ պէս հոգևորականութեան ձեռքում, հետևաբար նա չէ հեռացնում զեղծումների հնարաւորութիւնը, սակայն, ի նկատի ունենալով, որ թեմական առաջնորդներին իրաւունք է տրվում հրաւիրել և աշխարհական անձանց՝ օգնելու վանահայրերին, պէտք է յուսալ, որ ինքն հոգևոր իշխանութիւնը, ապագայ կանօնադրութիւնը խմբագրելիս, պարտադիր կը դարձնէ ժողովրդի մասնակցութիւնը նաև վանքերի գոյքերի կառավարութեան գործում և այդպիսով ապագայ կանօնագրութիւնը կը դառնայ մի ներդաշնակ և բստ ամենայնի համակրելի ու օգտաւէտ օրէնսդրութիւն, որ անհագին բարեփոխութիւններ կը մտցնէ հայ հօտի հոգևոր և բարոյական կեանքի մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-Ի ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒԿԱԶԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

Մենք շարունակ ստանում ենք նամակներ և հեռագրեր գաւառներում կատարվող հանդէսների, մաղթանքների և ուրախութիւնների համար օգոստոսի 1-ի Ուկազի առիթով: Ան-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏԱՍՆ ՕՐ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՄ

IX

Պաղ, ջինջ, անուշաբոյր առաւօտ էր: Արագածի գագաթները նոր-նոր էին մաքրվում գիշերային սևաթոյր մշուշներից: Եզները դանդաղ քաշում էին գիւղական սայլը: Մենք, ևրեք հոգի, նստած ենք նրա մէջ, նոր հնձած փափուկ չոր խոտի վրա: Ի՜նչ երկնային լռութիւն: Վաղորդեան սուր, բայց զարմանալի թեթև, զարմանալի քնքոյշ քամին անգամ ոչ մի շշուկ չէ հանում:

Նորից իրանց կործանման մէջ անգամ գոռոզ պարիսպները: Անշարժ ու լուռ քարացած է Աւագ Դուռը ինչպէս մի կախարդված աւերանք: Սայլը անցնում է նրա տխուր կամարների տակով: Զարդված, հազարաւոր նետերից խոցոտված աշտարակներ: Մի ինչ-որ թռչուն երկու պարիսպների նեղ արանքը աղմկել է իր առաւօտեան վէլ երգով: Այդ ձայնն է, որ զգալ է տալիս թէ որքան անյատակ գերեզմանային է ամայութիւնը մարդկային խելքով բարձրացրած այդ ամրութիւնների մէջ: Գոռ, հուժկու աշտարակները թէև կանգնած են վիթխարիների շարքի նման, բայց վաղո՜ւց, շատ վաղուց է որ չեն զարթնում թևաւոր երգչի կըռւկոտ դայլայլիկներից: Նրանք մեռել են այդպէս կանգնած, նրանք կախարդված հսկաներ են:

Մենք գնում ենք Ղօզլիջա գիւղը:

Անին մեծ քաղաք է եղել: Այս մասին միայն աւանդութիւնները չեն վկայում, այլ և գրաւոր յիշատակարանները: Բուն Անին, այն, որ պարփակված է երկկարգ պարիսպների մէջ, այնքան ընդարձակ տեղ չէ, որ կարողանար այդքան անհագին բազմութիւն տեղաւորել իր մէջ: Քաղաքի մի մասը, անշուշտ, ապրում էր պարիսպներից դուրս, բայց ո՞ւր: Թողնենք քարայրերը, որոնցով լիքն են Անին շրջապատող ձորերը: Հիւսիսային կողմի դաշտավայրը այսօր էլ ցոյց է տալիս բնակութեան շատ հետքեր: Այդտեղ է Հովուի եկեղեցին, այդտեղ երևում է մի փլված շէնութիւն, որ շատ նման է բաղնիսի: Վերջապէս դաշտի արևմտեան կողմում, դէպի Անի Թուրքաբնակ գիւղը, պարզ երևում են երկու եկեղեցիների աւերակները:

Ո՛րքան հեռու էին տարածվում բուն բերդից դուրս եղած բնակչութեան սահմանները,—դժուար է որոշել: Բայց կայ մի հետաքրքրական հանգամանք: Դէպի արևելք գնալով, մենք հասնում ենք Ախուրեանի գեծ պատյաններով կազմված մի թերակղզու, ուր հռչակաւոր Հոռոմոսի վանքն է, ծածկված անեցիների բազմաթիւ արձանագրութիւններով: Իսկ դէպի արեմուտք գնալով, մենք դէմ ենք առնում Ալաջա սարի ստորոտներին, ուր գտնվում է Բգների նոյնպէս հռչակաւոր, նոյնպէս անեցիների ստորագրութիւններով ծածկված եկեղեցին: Բգներ անունը այժմ չէ մնացել: Այժմ այդ տեղը կոչվում է Ղօզլիջա:

Ահա երկու սահմանակէտեր, դէպի ուր, ըստ երևոյթին, ձգվում էր բազմամարդ Անին: Հոռոմոսն ու Բգները կարող ենք նկատել իբրև մայրաքաղաքի հեռաւոր արուարձաններ: Հոռոմոսը տեսել էինք, պէտք էր տեսնել և երկրորդ արուարձանը: Հոռոմոսը այժմ կանգուն ու շէն է, այցելուներ և ուխտաւորներ շատ ունի: Բգները կործանված է, հեռու է անց ու դարձի ճանապարհից և շատ քիչ է այցելվում:

Քարքարոտ է ճանապարհը, թէև ընդհանրապէս դաշտային: Նրա վրա մեր երկանիւ սայլը—տանջանքի մի գործիք, որից գուցէ չէր հրաժարվէր և սրբազան ինքուիզիցիան: Բայց մարդ սովորում է: Անճարութիւնը կեանքի լաւագոյն ուսուցիչն է: Մենք, քաղաքացիներս, գիտենք նոյն իսկ դժգոհ լինել մեր երկաթուղիներից, որոնք ամերիկական արագութեան չեն հասնում: Բայց ինչպէս գոհ էինք մեր եզներից, ինչպէս զուարթ զրոյցներ էինք անում, մինչդեռ մեր երկու անիւները քարից քար էին զարնվում, բարձրանում էին և յանկարծ ցած ընկնում, անողորմ կերպով վեր թռցնելով, թափահարելով մեզ...

Անի գիւղը շատ մօտիկ է աւերակներին: Նա գտնվում է Ծաղկոցաձորի գլխին և շատ նշանաւոր է ոչ թէ իր տներով, իր հնութիւններով, այլ նրանով միայն, որ նրա մօտ բուսած են երեք հատ ծառեր: Ծառեր, այո՛, գիտե՞ք ինչ բան է ծառը Շիրակի դաշտերում: Նոյնպիսի մի բան, ինչպէս կարող է լինել վարդը հիւսիսային բևեռում: Հազուագիւտ, զարմանալի հազուագիւտ մի երևոյթ:

Ինչո՞ւ է այսպէս:—Որովհետև շիրակեցի ժողովուրդը մի անգամից ընդունել դրծել է, թէ Աստուած Շիրակի ճակատին ծառ չէ գըրել: Բայց դա զրպարտութիւն է: Շիրակը Անիի մօտ բուսած երեք ծառերով բողոքում է այդ նախապաշարմունքի դէմ: Նա ունի աւելի ազդու բողոք էլ: Երեք օր առաջ, երբ մենք մագլցում էինք Հին Մաղասբերդի հրաշալի լանջերը, մեր առջև բացվեց մի աւելի ապշեցնող տեսարան. ծառերի մի ամբողջ մեծ խումբ: Յոգնած, քրտնած մտանք նրանց զով ստուերի տակ: Կարելի էր երևակայել մի փոքրիկ անտառում: Սքանչանքը բազմապատկեց մանաւանդ սառն ու քաղցր աղբիւրը, որ բղխում էր մի ծառի տակից: Ո՛րպիսի ագահութեամբ մենք ընկանք նրա վրա...

Բայց այս ինչ առեղծուածք էր.—այսքան ծառեր այս լանջի վրա, քրդական գիւղի մօտ: Հասկացանք իսկոյն, երբ պատմեցին, որ ծառերը սուրբ են համարվում քրդերի մէջ, շատ զօրաւոր սուրբ: Քուրդը խորին հաւատով պատմում է, որ մի ինչ-որ ժամանակ ինչ-որ մի գիւղացի կտրել է այս ծառերից մէկը և իսկոյն ուռել է, ճաքվել: Վախում են ուրիշները—ահա ինչպէս են մնացել ծառերը: Նախապաշարմունքը լաւ գիտէ զսպել բարբարոս հակումները: Եւ սքանչելի շուաքի մէջ պառկած, պաղ ջրով զովացած, մենք, ճշմարիտ, օրհնում էինք այդ փրկարար նախապաշարմունքը...

Զրպարտութիւն է, ուրեմն, որ Շիրակը ծառ չէ ընդունում: Մեղը բնութեանը չէ, այլ մարդկանց: Նրանք ապրել են անփայտ, ուզում են միշտ էլ անփայտ մնալ: Եթէ չը լինէր այդ, գոնէ ջրերի ափին, գետերի ձորերում ծառեր կը լինէին տնկված և այն ժամանակ Շիրակը մրգերի մշտական ծով չէր պահի: Ահա մի ժողովուրդ, որ ծառապտուղներից զրկված է օրօրոցից մինչև գերեզման: Կը բերեն պտուղներ հեռու Արարատեան դաշտից—լաւ, չեն բերի, շիրակցին եօթը տարի պաս պահող ճգնաւորի նման ծպտուն էլ չի հանի: Ես արդէն ասացի, որ նա չը գիտէ բնութիւն նուաճել: Եթէ նրա մէջ լինէր ձեռնարկող խիզախութիւն, Ախուրեանի մեծ ձորը ծածկված կը լինէր այգիներով. այնտեղ կարող էր հասնել նոյն իսկ խաղողը:

Ահա մի շատ բնորոշ պատմութիւն, որ ես լսեցի Միքայէլ վարդապետից: Ախուրեանի ձորում մի հայ քէհեա տնկում է խաղողի այգի: Ինքը, վարդապետը, տեսել է այգին, կերել է խաղողը: Բայց սովորական հասկացողութիւններից այդքան բարձրացած մարդը մեռնում է և նրա որդիները հարազատ շիրակեցի են հանդիսանում, երեսի վրա են թողնում այգին, ծառերը կոտրում են և չը տեսնված ծառաստանկը անյայտանում է: Այգին անբնական բան էր. բնականը այն եղեգնուտներն են, որոնք ծածկել են Ախուրեանի ափերը...

կարող լինելով տպագրել բոլոր նամակները, մենք քաղուածօրէն առաջ կը բերենք նրանց բովանդակութիւնը, հետզհետէ։

Ղուբա։ «Օգոստոսի 3-ին, Թեմիս սրբազան առաջնորդը Շամախուց հեռագրով աւետեց, որ մեր եկեղեցական կալուածները վերադարձնվում են և հայոց դպրոցները բացվելու են 1874 թ. օրէնքով։ Ժողովուրդը շատ ուրախացաւ այս մեծ բերկրալի լուրով։ Այսօր հայոց եկեղեցում ժողովրդի խուռն բազմութեան ներկայութեամբ մատուցվեց հանդիսաւոր պատարագ, որի ժամանակ Խաչատուր քահանայ Փանեան քարոզ խօսեց, որ լաւ տպաւորութիւն թողեց։ Պատարագից յետոյ հոգևոր իշխանութեան հրամանով, օգոստոսի 1-ի յիշատակը յաւերժացնելու համար, որով շնորհվեց Արքայական ողորմութիւն հայոց ազգին և եկեղեցուն, գոհացողական մաղթանք կատարվեց Թագաւոր Կայսրի, Օգոստափառ ընտանիքի և Ռուսաստանի համար։ Ժողովրդի ցնծութիւնը կատարեալ է»։

—

Սղնախ։ Այս օգոստոս ամսի 7-ին ս. Կարապետ եկեղեցում, հայոց ծխական-եկեղեցական ուսումնարանների վերաբացման և եկեղեցական կալուածների վերադարձման պատճառով, մեծ հանդիսով կատարվեց գոհացողական մաղթանք Նորին Կայսերական Մեծութեան Թագաւոր Կայսրի և բոլոր պալատի երկայնակեցութեան, նոյնպէս և Կովկասի Փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկովի արևշատութեան համար, և առանձնապէս կատարվեց Հայրապետական մաղթանք Վեհափառ Կաթողիկոսի համար։ Նախ և առաջ, մինչև մաղթանքի սկսվելը, պատարագիչ հայր Յ. Ամիրխանեանցը և Տէր Ե. Տէր-Աստուածատուրեանցը իրանց ազդու քարոզներով հասկացրին ժողովրդին այդ օրվայ տօնի մեծ նշանակութիւնը հայոց ազգի համար։ Եկեղեցին լիքն էր մեծ բազմութեամբ առանց կրօնի խտրութեան և ամեն քայլում ռուսները և վրացիները շնորհաւորում էին հայերին Կայսրի ողորմածութեան մասին»։

—

Կաղզվան։ «Տեղիս հայ հասարակութիւնը, լսելով հայոց եկեղեցական կալուածների վերադարձման և հայ դպրոցների բացման աւետաբեր լուրը՝ երէկ, օգոստոսի 6-ին, պատարագից անմիջապէս յետոյ, բացօդեայ, խուռն ազմութեան ներկայութեամբ մաղթանք կատարեց Թագաւոր Կայսրի կեանքի համար։ Հանդիսին ներկայ էին բացի հազարաւոր հայերից և ռուսներ. խօսողների թւում, ի միջի այլոց, կային երկու ռուսներ։ Բացատրելով հասարակութեան, որ ողորմած Կայսրը, աչքի առաջ ունենալով հայերի դէպի ռուսաց Գահը ունեցած ծառայութիւնն ու հաւատարմութիւնը՝ պսակել մի գեղեցիկ պսակով վերադարձնում է հայոց եկեղեցական կալուածները և որ, [illegible], բաց է անում հայ մանուկների առաջ, հայ դպրոցների դռները։ Հանդիսից յետոյ, դպրոցի օգտին 100-ական ռուբլի նուիրեցին պ. պ. Սարգիս Մուբուշեան և Ստեփան Պետրոսեան։ Այս ամբողջ ժամանակամիջոցում ամենքների վրա տիրում էր [illegible], լսվում էին հայերաւոր կեցցէների ձայներ, միւս կողմից [illegible] զորքի նուագածութիւնը, իսկ [illegible] զարդարված էր դրօշակներով։ Հանդիսից յետոյ, թէ հայ և թէ ռուս հասարակութիւնը դիմեց [illegible] տունը, խնդրելու նրան, որ [illegible] Կայսրին [illegible] խնդրը։ [illegible]

«Վարա, [illegible], հայ հասարակութիւնը խնդրում է ձեզ, սոյն հեռագրով մատուցանել Նորին Սրբութեան Կաթողիկոսին, որ յիշեալ հասարակութիւնը հանդիսաւոր մաղթանքից յետոյ սրտագին շնորհաւորում է ուսումնարանների վերաբացումը և եկեղեցական կալուածների վերադարձը և հայցում է Հայրապետական օրհնութիւն»։

—

Պետերբուրգի հայերը, ինչպէս հաղորդում է «Б. В.» լրագիրը, ուղարկել են Թիֆլիս Կովկասեան Փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկովին հետևեալ հեռագիրը. «Պետերբուրգ քաղաքի հայ [illegible] Ձեզ, հայերին [illegible] բոլոր բարիքի համար»։

Բացի այդ հեռագրից ուրիշ հեռագրեր ևս ուղարկել [illegible] Պետերբուրգում [illegible] հայերը։

—

Շուլավերում Նորին Կայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկովի անունով բացված մի դպրոցական [illegible] թիւնը օգոստոսի 9-ին ուղարկել է Փոխարքային մի հեռագիր, հետևեալ բովանդակութեամբ։

«Շուլավերի գիւղական հասարակութիւնը, զգացված անսահման շնորհակալութեամբ Ձերդ Պայծառափայլութեան [illegible], այսօր [illegible] Թագաւորական ողորմածութեամբ մեր երկրի հայ ազգաբնակութեան շնորհված նշանաւոր օրը, որոշել է Շուլավէր գիւղում բանալ Ձերդ Պայծառափայլութեան անունով հասարակական ձրի գրադարան։ Գիւղացիներ՝ Մեհրաբեան, Ղարախանեան, Տէր-Պօղոսեան, Միրանեան, Զարգարեան»։

Մի և նոյն հասարակութիւնը կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկովի անունով մի և նոյն թւին ուղարկել է մի ուրիշ հեռագիր, հետևեալ բովանդակութեամբ։

«Այսօր, Շուլավէր գիւղում, ս. Մեսրոպի եկեղեցում Թագաւոր Կայսրի հայ-լուսաւորչական հոգևորականութեան յօգուտ իր ժողովրդի լայն լուսաւորիչ գործունէութեան միջոցներ շնորհելու առիթով, գիւղացի ծխականների խուռն բազմութեան ներկայութեամբ մաղթանք կատարվեց Թագաւոր Կայսրի առողջութեան և երկարակեցութեան համար։ Շուլավէրի գիւղական հասարակութիւնը յարգանքով խնդրում է Ձերդ Պայծառափայլութեան արկանել առ ոտս Նորին Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրի իր անսահման անձնուիրութիւնը և հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքները։ Գիւղական ընտրեալներ՝ Մեհրաբեան, Ղարախանեան, Տէր-Պօղոսեան, Միրանեան, Զարգարեան»։

—

Երեւանից մեզ գրում են. «Այսօր Վեհափառ Կաթողիկոսի հրամանի և ժողովրդի բուռն ցանկութեան համաձայն հանդիսաւոր կերպով գոհաբանական մաղթանք կատարվեց Կայսերական Օգոստափառ ընտանիքի և Կովկասի Փոխարքայի արևշատութեան համար տեղիս ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցում։ Մաղթանքին ներկայ էին քաղաքիս բոլոր հոգևորականութիւնը, ինտելիգենտ դասակարգը, պատուաւոր վաճառականներ և երկսեռ խուռն բազմութիւն։ Պատարագը վերջանալուց յետոյ արժանապատիւ փոխանորդը խօսեց օրվայ առիթով, շեշտելով Կայսեր արած շնորհի և Փոխարքայի միջնորդութեան մասին։ Այո, իսկապէս մեծ շնորհ էր Կայսեր արածը դէպի մեզ—ով չը գիտէ 74 թւի երջանկայիշատակ Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի ծրագիրը մեր դպրոցների վերաբերութեամբ, որը տալիս է լիովին իրաւունք ժողովրդին պահելու դպրոց ըստ իր հայեցողութեան։ Ահա այդ ծրագրի իրաւունքն է տրըված մեզ։ Եւ այդ երախտագիտական զգացմունքն էր քաշողը հասարակութեանը դէպի եկեղեցի, որը շտապեց ցոյց տալու, որ հայը երախտամոռ ազգ չէ, նրա զգացմունքը դեռ մեռած չէ. նա գիտէ տխրութեան օրերում սգալ և ուրախութեան օրերում ուրախութիւն արտայայտել։

Նոյն օրը տեղիս Պօղոս և Պետրոս եկեղեցում խուռն բազմութեան ներկայութեամբ հոգևորականութիւնը կատարեց հոգեհանգիստ կալուածական խնդրի առիթով ընկած հայ հերոսների համար, որտեղ աւուր պատշաճի խօսեց արժանապատիւ փոխանորդը։

ՍԱԽԱԼԻՆ ԿՂԶԻՆ

—

Ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ Սախալին կղզին ներկայումս կազմում է քաղաքական աշխարհի ուշադրութեան կենդրոններից մէկը և բացի դրանից, որ հայերս ընդհանրապէս շատ քիչ տեղեկութիւններ ունենք այդ կղզու մասին, մենք կը ցանկանայինք մի քանի կարևոր տեղեկութիւններ հաղորդել վերոյիշեալ կղզու մասին, որի ապագայ բաղդը շուտով կը որոշվի, նայելով թէ Ռուսաստանի և Եապօնիայի միջև եղած բանակցութիւնները ինչ հետևանք կունենան։

Հարկաւոր է այստեղ, նկատել, որ առհասարակ մինչև այժմ Սախալինի մասին շատ քիչ ուսումնասիրութիւններ կան, որոնք իրանց վրա կրէին բարեխղճութեան կնիքը։

Գերմանական մամուլը նորերս իր լուրջ ուշադրութիւնը դարձրեց Սախալին կղզուն նուիրված մի աշխատութեան վրա, որ պատկանում է անգլիացի նշանաւոր ճանապարհորդ Շարլ Հ. Հեվսի գրչին, և որը կարճ ժամանակի ընթացքում թարգմանվեց եւրոպական մի քանի լեզուներով։ Գերմանական մամուլը մի շարք քննադատական յօդուածներ նուիրեց այդ աշխատութեանը, որի բովանդակութիւնը պարզ կերպով պատկերացնում է Սախալինը ամեն տեսակէտից։

Սախալին կղզու ամենավերջին տիրապետութիւնը պատկանում է Ռուսաստանին, որ անգլիացի հեղինակի կարծիքով մինչև այժմ չէ կարողացել նրան վերածնել անտեսական տեսակէտից։ Դրա գլխաւոր պատճառը պէտք է որոնել այն հանգամանքի մէջ, որ Սախալինի մայրաքաղաք Ալէքսանդրօվսկը Պետերբուրգից մօտ 10,000 վերստ հեռաւորութեան վրա է գտնվում.

Անգլիացի հեղինակը, որի աշխատութիւնը կրում է «Ծայրագոյն Արևելքում» ընդհանուր վերնագիրը, կարծում է, որ Սախալինի համար օգտակար կը լինէր եապօնական տիրապետութիւնը։ Արդէն տասնեակ տարիներից ի վեր Եապօնիան անտեսական յարաբերութիւն ունի Սախալինի բնիկների հետ և նրանց հետ շահաւէտ առևտուր է անում։

Ռուսների յարաբերութիւնը Սախալինի հետ սկսվեց 1852 թ., երբ լէյտենանտ Բօշնեակը ռուսական կառավարութիւնից ուղարկվել էր այդ կղզին ուսումնասիրելու։ 1858 թ. Ռուսաստանից աքսորված քաղաքական յանցաւորներին մենք պատահում ենք կղզու արևմտեան ափերին գտնված հանքերում բանելիս։ Բայց դը-

Հեռու չէ Ղօզլիջան։ Բայց դէ հաղորդակցութեան այս նախաջրհեղեղեան միջոցը, որին ապաւինել էինք մենք, շտապելու բան չունի և երկու ու կէս ժամ քաշքշեց մեզ դաշտերով։ Մեր հաստավիզ եզնուկները կարող էին, եթէ, ի հարկէ, հարկաւոր համարէին—արդարանալ նրանով, որ թէև դաշտ է, բայց միշտ դէպի բարձր գնացող դաշտ։

Համարեա բոլորովին սարի ստորոտին կըպած, մի բաց ձորի մէջ երևացին երկու հին գմբէթներ։ Հնկայ աւերակներ են դրանք, ահագին մեծակտուր սիւների վրա հաստատված, յուժկու կամարներով կապոտած։ Հնկայ մի սերունդի գործ, իսկ նրա շուրջը, զառիվայրերի վրա, մեր ժամանակակիցը—խլուրդի բոյներ, կաղմած միմեանց վրա դարսած անտաշ քարերից։ Դրանց մէջ է ապրում Ղօզլիջա գիւղը։

Վերջին ռուս-թիւրքական պատերազմից յետոյ անմիջապէս թիւրք ազգաբնակութիւնը գաղթեց այս կողմերից Թիւրքիա, չը կամենալով հաշտվել ռուսաց տիրապետութեան հետ։ Այդ ժամանակ շատ գիւղերի հետ ամայացաւ և Ղօզլիջան։ Բայց գաղթողների տեղերը շուտով բռնեցին Թիւրքիայից դէպի Ռուսաստան գաղթողները։

Անթապի կողմերից այդ ժամանակները գաղթեցին եկան այստեղ 400 տուն եզիդներ, որոնք բնակութիւն հաստատեցին Ալաջայի սարորտների շուրջը։ Ղօզլիջան էլ տրվեց եզիդիներին։

Վերին աստիճանի հետաքրքրական մի ժողովուրդ են եզիդիները։ Ինձ մի հասակաւոր եզիդի, ուրեմն Թիւրքիայից եկածներից մէկը, պատմեց, թէ ինչու գաղթեցին այն բարեբեր, առատ երկրից և եկան այս անհիւրասէր լեռնադաշտը։ Պատճառը՝ շատ սովորական այն դժբախտ երկրի համար։

—Մեզ կողոպտում էին, մեզ կոտորում էին, մեր կանանց ու աղջիկներին փախցնում էին, պատմում էր խեղճ մարդը արտմութեամբ։

Եւ ովքե՞ր էին կողոպտող-կոտորողները։ Զանազան գիշատիչ ցեղեր, որոնց մէջ, ի հարկէ, և քրդերը։

Բայց եզիդիներն էլ քուրդ են, խօսում են քրդական լեզուով։ Ահա զարմանալի, տրագիքական հանգամանքը,—մի և նոյն ժողովրդի մի մասը—պատառոտող գայլեր, միւս մասը—անպաշտպան ոչխարներ։ Ի՞նչպէս հասկանալ այս տարօրինակութիւնը։

Նահապետական պրիմիտիվ կեցութեան մէջ գտնվող մարդու համար չը կայ ազգային—համայնական հասկացողութիւն, կայ միայն կրօնը, որ կլանում է բոլոր միւս հասկացողութիւնները։ Յայտնի է, որ եզիդիները ունեն իրանց առանձին խորհրդաւոր կրօնը, որ մինչև այժմ շատ չէ պարզաբանված, բայց որի էական հանգամանքները ծանօթ են աշխարհին։ Դա հնութեան մի բեկոր է, որ պարունակում է իր մէջ իրանական երկուորութեան—բարիի և չարի սկզբունքները։ Եզիդին երկրպագում է ոչ միայն բարի ոգիներին, այլ և չարին, սատանային։ Նա դատում է այսպէս, չար ոգին իր բնութեամբ պիտի չարիքներ գործէ մարդկութեան մէջ. պէտք է նրան երկրպագել, պէտք է նրան պաշտել, որպէս զի նա գթած լինի դէպի մարդիկ, չարութիւններ չանէ նրանց։ Եթէ բնական է երկրպագութիւններով աղաչել բարի ոգիներին, որ նրանք բարիք անեն աշխարհին, նոյնքան բնական պիտի լինի նոյն տեսակ երկրպագութիւններով աղաչել և չարերին, որպէս զի նրանք խնայեն մարդկանց, ողորմած լինեն, չը հարուածեն։

Եւ ահա եզիդին, իր այս օրիգինալ մտածողութեան պատճառով, համարվում է սատանայի երկրպագու։ Այսքանն արդէն բաւական է, որ քրիստոնէական և մահմեդական ուղղահաւատութիւնը նկատէ այդ խեղճ, անմեղ ցեղը մի ինչ-որ անմաքուր, սատանայական բան։

Ո՞վ գիտէ, գուցէ հին ժամանակներում քըրդական ամբողջ ազգը այսպիսի կրօն էր դաւանում։ Այն ժամանակ ամենքը պիտի եզիդի լինէին, ամենքը միատեսակ հասկացողութիւններով։ Բայց եկաւ նոր կրօն, քրդութեան մեծագոյն մասը կամայ թէ ակամայ ընդունեց նրան, իսկ հին կրօնին հաւատարիմ մնացած մեծամասնութիւնը անջատվեց, կղզիացաւ։ Թիւը օրհասական նշանակութիւն ունի ազգերի ու ցեղերի ընդհարման մէջ։ Եզիդիները, իրանց փոքրամասնութեան պատճառով, ենթարկվեցին հալածանքների և հետզհետէ քրդական մի հատուածից դարձան հարստահարված, կեղեքվող մի ժողովուրդ, որ կատարելապէս անտէր է, կորցրել է ինքնապաշտպանութեան զգացմունքը, խորասուզվել է տարեխայ մի կտոր հաց ճարելու և իր կրօնը հաստատ պահելու ծանր հոգսերի մէջ։

Ես ամենևին հիմք չունեմ պնդելու թէ ճիշտ որ այսպէս է առաջացել եզիդների այժմեան ողորմելի դրութիւնը։ Ես լոկ իմ ենթադրութիւններն եմ անում, ենթադրութիւններ, որոնք գոնէ հաւանական են թւում բացատրելու համար այն յարաբերութիւնները, որոնք գոյութիւն ունեն քրդերի և նրանց ցեղակից եզիդիների մէջ։

Ինձ ղօզլիջացիները պատմում էին թէ իրանց հարևան քրդերը այժմ էլ, չը նայած, որ այստեղ թիւրքական կարգեր ու վարչութիւն չը կան, նայում են եզիդների վրա ինչպէս իրանց ճորտերի վրա։ Քրդերը կատարելապէս չեն թոյլ տալիս, որ եզիդիները աչք բաց անեն. չեն թոյլ տալիս, որ եզիդին զէնք պահէ իր տանը, չեն թոյլ տալիս, որ եզիդին իր գիւղի համար տանուտէր կամ դատաւոր ընտրվի։ Այս բոլորը նրանց հարկաւոր է, որպէս զի կարողանան տիրել, առնել-խլել, աղջիկ առևանգել և այլն։

—Բայց չէ՞ որ նրանք ձեր արիւնակից եղբայրներն են, չէ՞ որ դուք էլ քրդեր էք, հարցրի ես։

Եզիդին բողոքեց։

—Մեր և նրանց լեզուն մէկ է,—ասաց նա։

—Բայց նրանք շներ են, մենք նրանց հետ ոչինչ յարաբերութիւն չունենք և չենք կարող ունենալ։

Ահա ինչ է կրօնական խտրութիւնը։ Բայց այդ մի բուռը ժողովուրդը կղզիացած է ամեն կողմից։ Նա յարաբերութիւններ չունի ոչ ոքի հետ։ Իր գոյութիւնը պահպանելու համար նա վաղուց գտել է մի միջոց—ամփոփվել ինքն իր մէջ, անթափանցելի գաղտնիքներով ծածկել իր կրօնը, որ այնքան տարօրինակ է թւում աշխարհին, հաւասար համբերողութեամբ վերաբերվել բոլոր միւս կրօններին։

—Մենք բոլորովին անտէր ժողովուրդ ենք, աղա,—ասում էր Խըդօն.—աղքատ ենք, անճար ենք, մեր երեխաներին գիր սովորեցնել չենք կարողանում։

—Ինչո՞ւ չէք ուղարկում մօտիկ գիւղական դպրոցները, ինչո՞ւ ուսուցիչ չէք բերում ձեր և հարևան գիւղերի համար։

Պատասխանի փոխարէն Խըդօն տուեց չորս մարդու անուն—Զօլօ, Նադօ, Սըլօ և կարծեմ Իբօ։ Սրանք այն բախտաւորներն են, որոնք ցորեն հաց ունեն։ Մնացած գիւղը գարի հացով է ապրում։

—Ամենքս թան էլ չունենք մեր երեխաների համար։ Դարձեալ մի քանի մարդիկ են մալի տէր։

Եւ հին, մեզ մանաւանդ լաւ ծանօթ հարցը,

—Ինչ է ամենից առաջ հարկաւոր մի ժողովրդին՝ կուշտ փո՞ր թէ դպրոց։

Միայն գիրը կարող է այս դժբախտ ժողովրդի փրկութիւնը դառնալ։

Բայց արդեօք եզիդին շա՞տ է մտածում գրի մասին...

Լէօ

րանից մի քանի տասնեակ տարիներ առաջ ճապօնական ձկնորսները այցելում էին Սախալին կղզու ափերը և առատ որսով վերադառնում էին իրանց հայրենիքը։ Բացի դրանից նրանք յաճախ փոխանակում էին ճապօնական ապրանքները Սախալինի ապրանքներով։ Առևտրական այդ յարաբերութիւնը շարունակւում է և մինչև այսօր։ Ռուսները տիրեցին Սախալինը չը նայելով որ սկզբում նրանք եւրօպացիների հետ պայման էին կապել երկուստեք բարեկամաբար օգտվելու կղզուց։

Կարելի է ասել, որ ճապօնացիները Սախալինի բնական հարստութիւններից մինչև այժմ աւելի շատ են օգտվել, քան ռուսները, որոնք այդ կղզու վրա միշտ նայել են իբրև մի աքսորավայրի վրա։

Ամենահին յիշատակութիւնը Սախալինի մասին մենք առաջին անգամ պատահում ենք այն էկսպեդիցիայի տեղեկութեան մէջ, որ կազմել էին մի քանի ճապօնացիներ կղզին ուսումնասիրելու նպատակով։ Այդ էկսպեդիցիան իր ժամանակին հրատարակեց նաև Սախալինի հարաւային մասի քարտէզը, որ մինչև այժմ էլ գոյութիւն ունի. 30 տարուց յետոյ կղզին այցելեց նաև հօլլանդական կապիտան Ֆրիզը։ 17-դ դարում Սախալինը յիշվում է ռուսական գիտական մի զեկուցման մէջ։ Բայց ամենահին մանրամասն տեղեկութիւնները Սախալինի մասին տուել են այն մի քանի եզուիտները, որոնք ապրում էին Չինաստանի Զանգ-Հի կայսրի արքունիքում և պարապում էին մաթեմատիկայով և աստղաբաշխութեամբ։ Բայց մինչև 19-րդ դարու կէսը շատերը կարծում էին թէ Սախալինը թերակղզի է։

Սախալին խօսքը նշանակում է «Սև գետի բերանում կղզի»։ Նրա երկարութիւնը 949 կիլօմէտր է, իսկ լայնութիւնը 28—192 կիլօմէտր։ Բնակիչները շատ նոսր են բնակեցրված, որոնց ընդհանուր թիւը հասնում է 40,000-ի։ Սախալինը մի վերին աստիճանի լեռնոտ երկիր է, որի ամենագլխաւոր լեռնաշղթան տարածվում է արևելեան ափով հիւսիսից դէպի հարաւ։ Կղզու ոռոգումը բաւարար է։ Գլխաւոր գետերը՝ Պատօնայը և Տիմէն յարմար են նոյն իսկ նաւարկութեան համար և ունեն մի քանի վտակներ. Սախալինը նաև անտառոտ երկիր է, որի անտառները այնքան խիտ են, որ բնիկները օգտվում են նրանցից իբրև հաղորդակցութեան գլխաւոր միջոցներ։ Երկրի ռացիօնալ մշակութիւնը կարող էր այդ անտառներից ահագին օգուտներ տալ։ Սախալինը շատ պտղաւէտ երկիր է, որտեղ հացահատիկների, նամանաւանդ ցորենի մշակութիւնը մեծ աջողութիւն կարող է ունենալ։ Սախալինի արդիւնաբերութեան գլխաւոր առարկաները կազմում են զանազան հանքեր, մուշտակի մորթիներ և բազմազան ձկներ։ Ուրիշ խօսքով Սախալինը կազմում է ձկնորսների և որսորդների համար մի կատարեալ Էլդօրադօ։ Նրա կենդանական աշխարհը շատ հարուստ է, որի մէջ աչքի են ընկնում բազմազան արջերը, աղուէսները և այլն։

Սախալինի ազգաբնակութեան մեծագոյն մասը կազմում են բնիկները, որոնք բաղկացած են հինգ, միմեանցից տարբեր ժողովուրդներից, որոնք են. այնօ, գիլիաքներ, օրօտչներ, տունգուսներ և եակուտներ։ Իսկական ցեղը առաջինն է, որ պատկանում է մօնգօլական ռասսային։ Բնիկները կազմում են Սախալինի ամբողջ ազգաբնակութեան մօտ 1/8 մասը, որոնց մէջ աչքի ընկնողը այնօ կոչված ցեղն է։ Գիլեաքները յայտնի են իբրև ձկնորսներ և որսորդներ, շատ որսում են նամանաւանդ արջեր։ Արջը ժողովրդական հանդէսների և կրօնական ծէսերի ժամանակ նշանաւոր դեր է կատարում։

Ինչպէս ռուսների տիրապետութիւնը ամբողջ Սախալինի վրա անուանական է տարածվում։ Իրականապէս նրանք տիրում են կղզու այն մասը, որ տարածվում է Ալէքսանդրովսկի և Կօրսակօվսկու մէջ։

Ըստ կառավարութեան կղզին բաժանվում է 3 շրջանների՝ Ալէքսանդրովսկ, Տիմօվսկ և Կօրսակօվսկ, որոնցից իւրաքանչիւրի կառավարութիւնը յանձնված է մի գաւառապետի։ Այդ գաւառապետների գործողութեան վրա հսկում է Սախալինի միակ զինուորական նահանգապետը։ Սախալինի ազգաբնակութեան մեծագոյն մասը բաղկացած է աքսորականներից, որոնց մէջ կան և բաւականաչափ ինտելիգենտ քաղաքական յանցաւորներ։ Կղզու գլխաւոր կենտրոնն է Ալէքսանդրովսկ, որ տեղի բնակիչներից շատերը պարապում են մուշտակի մորթիների առևտրով ձկնավաճառութեամբ։ Որովհետև Ալէքսանդրովսկի աքսորականները բաղկացած են զանազան ազգութիւններից, դրա համար էլ այնտեղ կան ռուսական և բողոքական եկեղեցիներ և մի մզկիթ։

Մի խօսքով Սախալինը մի այնպիսի կղզի է, որ լաւ ապագայ ունի թէ տնտեսական և թէ քաղաքական տեսակէտներից։ Իսկ թէ ում պէտք է պատկանի այդ կղզին մի քանի ամսից յետոյ, այդ էլ մօտիկ ապագան ցոյց կը տայ։

Լ. Բաբայեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Թիֆլիսի խաղաղարար յանձնաժողովի նախագահ պ. Վեսելօվզօրօվը օգոստոսի 11-ին Աղդամից ստացաւ հետևեալ հեռագիրը, որ տուել է Շուշու գաւառապետ Պեխօվարօվը. «Ջիվանշիրի գաւառում տեղի ունեցաւ մի փոքրիկ ընդհարում հայերի և սարից վերադարձող Թուրքերի միջև։ Զափազանցրած լուրերը սաստիկ յուզել են մարքերը։ Շուշվայ խճուղու վրա կանգնեցրել են մի քանի օմնիբուսներ։ Բռնութիւններ չեն եղել. բոլոր ճամբորդները լիապէս ապահով են և գտնվում են ոստիկանութեան պաշտպանութեան տակ։ Յոյս ունեմ, որ ամեն ինչ աջող կը վերջանայ։ Խնդրում եմ հրատարակել լրագիրներում։»

—

Օգոստոսի 11-ի երեկոյեան $8^1/_2$ ժամին, № 4 գնացքը մեկնելու րօպէին, հրացանի մի հարուածով սպանվեց Թիֆլիս կայարանի գլխաւոր Տերպիլօվսկին, որ այդ ժամանակ կանգնած էր արքայական սենեակների դռան առաջ։ Գնդակը կպել է ճակատին և դուրս եկել ծոծրակի կողմից. ուղեղը դուրս է թափվել։ Մարդասպանը, որ երևի հրացանն արձակել է երկու վագօնների միջավայրից, փախել ազատվել է։ 40 րօպէ չանցած, ոստիկանական իշխանութիւններն արդէն սպանութեան վայրում էին։—Նոյն օրը, համարեա մի և նոյն ժամին Կօբինսկի փողոցում, ատրճանակի հարուածներով տեղն ու տեղը սպանվեց Իվան Նիկուլին գօրօդօվօյը։ Սպանողը փախաւ ազատվեց։

—

Կովկասի Փոխարքայի հրամանով վերացված է այն արգելքը, որ տրված էր Նոր-Բայազէտի բնակիչ Երուանդ Մէլիքեանի վրա։ Նրան արգելված էր, երկու տարի ժամանակով, Կովկասի սահմաններում բնակութիւն ունենալը։

—

Թիֆլիսի նահանգի գաւառական ազնուականութիւնների պարագլուխները մի յատուկ յանձնաժողով են ընտրել մշակելու այն կարգն ու կանօնները, որոնցով պէտք է ընտրվեն գեմստվային խորհրդակցութիւնների անդամները։

—

Թօփչիբաշեվը, «Каспій» լրագրի խմբագիր հրատարակիչը, երբ մահմետականների լիազօր Կովկասի Փոխարքային ներկայացրել է հետևեալ խնդիրները. 1) շտապեցնել քաղաքային օրէնսդրութեան 44-դ յօդուածի վերացումը, այն յօդուածի, որը սահմանափակում է մահմեդականների իրաւունքները քաղաքային ինքնավարութեան գործերում, և յետաձգել Բագուի քաղաքային դումայի անդամների ընտրութիւնները առաջիկայ քառամեակի համար։ 2) Հաստատել «Բագուի բարեգործական ընկերութեան կանօնադրութիւնը» և 3) հաստատել «կովկասեան փոխարքայութեան սահմաններում մահմեդականների մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան կանօնադրութիւնը»։

—

Կառավարութեան կարգադրութեամբ, ասում է «Черн. В.» լրագիրը, Բաթումից Վերին Աջարիա է ուղարկված 100 հրացան և 50 հատ՝ Ներքին Աջարիա։ Այդ զէնքերը դրված են տեղական իշխանութեան տրամադրութեան տակ։

—

Մինսկից հեռագրում են օգոստոսի 5-ին «Р. Сл.» լրագրին. «Մեր ունեցած տեղեկութիւնների համաձայն, առաջիկայ տարում շատ դպրոցներում կրօնը պէտք է անցնեն լեհերէն լեզուով լեհացի սաների համար։»

—

Շուշում ատրճանակի մի հարուածով մահացու կերպով վիրաւորված է նախկին հաշտարար դատաւոր Ս. Մ. Լուսնեակինը։ Այդ սպանութեան փորձի պատճառը դեռ անյայտ է։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Երևանի պնահանգապետից այսօր թոյլտուութիւն ստացաւ պ. Յ. Տէր-Գէորգեանը երկու վագօն իրեր տանելու Նախիջևանի անկարգութիւններից վնասված հայ ժողովրդի օգտին։ Իրերը նուիրված են Ղամարլու գիւղի շրջանից. վագօններին առաջնորդում են պ.պ. Յ. Տէր-Գէորգեան, Խ. Տէր-Վարդանեան, Ս. Վարդանեան, Վ. Բաբախանեան և Գ. Գասպարեան։ Անցեալ օրը Դավալուից դէպի Ղամարլու տանող արքունական ճանապարհի վրա, Թրքաբնակ Քիչիկ վեդի գիւղի սահմանում Թուրքերը յարձակվում են 9 հայ բանուորի վրա, որոնցից 6-ին աջողվում է փախչել, իսկ 3-ին անյայտացնում են։ Բանուորները Ալէքսանդրապօլի բնակիչներ են։ Թուրքերը նոյն Քիչիկ վեդի գիւղացիք են, որ մի քանի օր առաջ անյայտացրին և մի քահանայ երկու անձնաւորութեան հետ միասին։ Ցանկալի է կառավարութեան կողմից միջոցներ ձեռք առնվեն, որպէս զի անց ու դարձ անող ժողովուրդը ազատ մնայ բարբարոսական յարձակումներից։»

—

Թարթարից գրում են «Т. Л.»-ին. «Սարից վայր իջնող Թուրքերի և հայերի միջև «Իստի-Սու» տեղում, արտատեղի առիթով ընդհարում տեղի ունեցաւ։ Կան սպանվածներ։ Ուղարկված է մի հարիւրեակ կազակ»։

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ հաղորդում են. «Երեկի յուլիսի 31-ին տեղիս սիրողների խնդրանքով և աջակցութեամբ դերասան Մօսեանցը, որը այս տարի է աւարտել կօնսերվատօրիան, տուեց մի ներկայացում բարեգործական նպատակով։ Ներկայացրին «Փշոտ Ճանապարհ» 3 գործ. դրամա և «Վայրենի» 1 գործ. վօդեւիլը. հասարակութիւնը գոհ մնաց ներկայացումից, սիրողները բաւական աջող կատարեցին իրանց դերերը, մանաւանդ աչքի էին ընկնում սիրողներից երդուեալ հաւատարմատար պ. Խօջամիրեանցը, Տէր-Աւետիսեանցը, և Մախճանեանցը, սիրողները նոյնպէս աջող էին իրանց դերերում, պարզ է որ դրանք ամեն ջանք գործ են դրել սովրել իրանց դերերը։ Թատրօնը ամբողջապէս լի էր, շատերը տոմսակ չունենալու պատճառով վերադարձան իրանց տները, բայց դահլիճում կարգ և կանօն պակասում էր։ Հասարակութեան խնդրանքով ամսիս 10-ին կրկին ներկայացում կը տայ դերասան Մօսեանցը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

11 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ Լինևիչի հեռագիրը 1905 թ. օգոստոսի 9-ին. «Խայլունչենեան շրջանում օգոստոսի 7-ին, Ցինխէ գետի հովտում շարժվեց մեր զօրքը, որ ուղարկված էր Շիմիաօցզի. Ջարդեց հակառակորդի պահակախումբը, այնպէս որ առաջապահ խրամատները գրաւված էին շղթաներով, որոնք մօտենում էին 500 քայլաչափ դէպի հակառակորդի դիրքը։ Մօլօշայնից 18 վերստ դէպի հարաւ-արևելք Բօյշանչենձից դէպի հարաւ, արշաւում էր մեր երրորդ զօրաբաժինը, որ արտիլերիական կրակով փտացրեց հակառակորդին լեռնանցքից և ստիպեց նրան նահանջել դէպի հարաւ։ Եօլանձիի մօտ՝ դիրքի վրա ուղարկվեց երեք զօրասիւն դէպի ճակատը և նրա երկու թևերի եռեւը։ Առաջապահ խրամատները գրաւող ճապօնական վաշտերը դուրս մղվեցին և ապա մեր կրակի տակ ճապօնացիները հեռացան դէպի Սենժանի մօտ գտնվող դիրքը, մօտ 5 վերստ դէպի հարաւ։ Ճապօնացիների հակայարձակումը յետ մղվեց և մնացեալ զօրաբաժինը սէնժանեան դիրքի խուզարկութիւնը կատարեց։ Կօրէայում, օգոստոսի 8-ին, ճապօնական զօրաբաժինը արշաւեց Ունտէ-Օշենդունգի վրայով Կեանգօրօգիի վրա, բայց յետ մղվեց։

Այսօր գլխաւոր զինուորական դատարանում դռնբաց քննվեց ազնուական Պետր Կուլիկովսկու գործը, որ վճռաբեկ գանգատ էր ներկայացրել Մօսկվայի զինուորական նահանգական դատարանի այն վճռի դէմ, որի համեմատ Մօսկվայի քաղաքապետ գրաֆ Շուվալովին սպանելու համար կախաղանի էր դատապարտվել։ Դատապարտեալի պաշտպանները նիստին ներկայ չէին։ Գլխաւոր դատախազի օգնականի որոշման համաձայն Կուլիկովսկու վճռաբեկ գանգատը չը յարգվեց։

Ալէքսանդրօ-Նեվսկի վանական ժողովը մի շարք միջոցների է ձեռնարկում անբերրի նահանգների ազգաբնակութեան օգնութեան հասնելու։ Բացի 400,000 րուբլու արդիւնքից հրաժարվելուց ենթադրվում է վանական միջոցներից բաց թողնել 2,500,000 րուբլի, որոնցից կը դրվեն փոխատւութիւններ այն պայմանով, որպէս զի պարտքի շիջուցումը գործադրվի յօգուտ ուսումնարանների և մըսուրքների բացման։ Եթէ նախագիծը հաստատվի, այդ դէպքում մօտ 70,000,000 միլիօն նուիրվում է յօգուտ կրթական նպատակների։ —Մշակվում է մի նախագիծ առանձնացնելու Բագու Բալախանի—Սաբունչի արդիւնաբերական շրջանը և կազմելու առանձին քաղաքապետութիւն։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մօգիլեվի հռոմէական—կաթոլիկական արքեպիսկոպոս է նշանակվել պրելատ Դենիսեվիչը, վախճանված միտրօպօլիտ գրաֆ Շեմբեկի փոխարէն։

ՊՕՐՐՍՄՈՒՏ, 11 օգոստոսի։ Վիտտէն յայտնել է «Matin»-ի թղթակցին, որ իր կարծիքով Ռուսաստանը չի համաձայնի Սախալինը գնելու առաջարկութեան հետ, որ և մի և նոյն է, թէ դրամական վարձատրութիւն է տալիս։

ՎԱՐՇԱՎԱ, 11 օգոստոսի։ Ստացվել է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան բացատրութիւնը, որ վերաբերում է մասնաւոր միջնակարգ դպրոցներում, (որոնք չեն օգտվում իրաւունքներից) բացի պատմութիւնից և մաթեմատիկայից, միւս բոլոր առարկաները լեհերէն լեզուով աւանդելու թոյլտուութեան։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, օգոստոսի 10-ին։ «Դեյլի Տելեգրաֆ»-ը հաղորդում է. «Այն ենթադրութեան վերաբերմամբ, որ Ռուսաստանը կը վճարի գերիների պահպանութեան ծախքը, դուցէ յայտնի չէ հետևեալը, որ Վիտտէն Կօմուրային արդէն հարցրել է գերիների պահպանութեան համար ծախքերի գումարի մասին, բայց Կօմուրան հրաժարվել է։ Այդ ծախքերի և դրամական վարձատրութեան մէջ չափազանց մեծ տարբերութիւն կայ։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, օգոստոսի 11-ին։ Ամերիկական կառավարչական լրագիրը հաստատում է, որ ռուսաց կառավարութիւնը մի քանի շոգենաւային ընկերութիւնների հետ արդէն պայմաններ է կապել, որովհետև պատերազմի բեմից արդէն մեծ զօրք է վերադառնում։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, օգոստոսի 11-ին։ Օստերբայից Ռուզվէլտը երեկ շարունակ խօսում էր Պօրտսմուտի հետ։ Այստեղ հաստատ համոզված են, որ Ռուզվէլտին դեռ կը աջողվի խաղաղութեան բանակցութիւններին աջող վերջ տալու։

ՏՕԿԻՕ, օգոստոսի 11-ին։ Ճապօնական մամուլը հաստատ դիրք է բռնել խաղաղութեան բանակցութիւնների վերաբերմամբ։ Նրա յօդուածներում ոչ մի ձգտումն չէ նկատվում որ և է զիջումն անելու։ Նոյն իսկ արդիւնաբերական և առևտրական օրգանները յայտարարում են, որ երկուսից մէկը պէտք է ընտրել. կամ համաձայնել ճապօնական պայմանների հետ, կամ շարունակել պատերազմը։

ՕՍՏԷՐԲԷՅ, 11 օգոստոսի։ Երէկ Ռուզվէլտի քարտուղարները աշխատում էին այն երկար հեռագրի ծածկանշանները բաց անելու, որ ուղարկել էր ստորջրեայ հեռագրաթելով Մայէրը Պետերբուրգից։ Ռուզվէլտը դեռ ևս լիակատար յոյս ունի խաղաղութեան կնքման համար։

12 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Լրագրական տեղեկութիւններին նայելով, սենատոր Պոստօվսկու քննութիւնը ցոյց տուեց, որ համաժողովների մշակած բոլոր ծրագիրները և վճիռները ուղղված են յօգուտ պետութեան բարեկարգութեան և ազգաբնակութեան մէջ պահպանելու կարգ ու խաղաղութիւն։ Այս պատճառով լուրերը այն մասին, թէ համաժողովներին մասնակցողները պէտք է ենթարկվեն դատի, անհիմն են։

ԽԱՐԲԻՆ, 10 օգոստոսի, (սեփ. թղթակցից)։ Զօրքին պաշարեղէն մատակարարելու գործը ապահովելու համար՝ զօրքի թիկնային մասի կառավարիչը արգելեց մասնաւոր անձերին գնել և թիկնային շրջանից արտահանել անասուններ, առանց առանձին թոյլատրական վկայագրերի և ինտենդանտների կողմից։ Առաջ այդպիսի վկայագրեր տրվում էր զօրքերի առանձին մասերից և այդ բանը մրցումն էր առաջ բերում անասուններ գնելիս և ազդում էր գների վրա, չը խօսելով այն մշտական թիւրիմացութիւնների մասին մասնաւոր անձերի մէջ, որոնք ստանում էին այդպիսի վկայագրեր և տեղական ազգաբնակութեան՝ տաւարենների կողմից գործադրված բռնութեան պատճառով, որ երբեմն անյայտանի կողոպուտի կերպարանք ունի։

ԳՈՒՆՋԺՈՒԼԻՆ, օգոստոսի 11-ին, (սեփ.

Թղթ.)։ Օգոստոսի 10-ին յայտնի դարձաւ, որ ճապօնական երկու վաշտ առաջ են խաղում երկաթուղու գծի ուղղութեամբ, առաջխաղացութիւնը կանգնեցրվեց մեր զօրքի առաջապահ մասերի կրակով։ Ասում են, թէ և. պօնացիները Մանջուրիայի այն մասերում, որ գրաւել են իրանք, հարկադրում են չինացիներին, այնպիսի ցանքսեր անել, որոնք անհրաժեշտ են զօրքի կարիքների համար։ Երաշխաւորելով ցանքսերի անձեռնմխելիութիւնը այն պայմանով, որ հունձը յանձնվի ճապօնական ինտենդանտուրին։ Իրանց արդիւնաբերողներին ճապօնացիները թողնում են միայն այն մասը, որ անհրաժեշտ է նրանց ուտելու համար։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, օգոստոսի 12-ին։ Րուզվէլտը դեռ յոյս ունի, որ բանակցութիւնները աջող ելք կունենան։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, օգոստոսի 11-ին։ Ճապօնական լէագօրները յայտնեցին, որ եթէ ռուսները չը համաձայնվեն Սախալինի կէսի համար 120,000,000 ֆունտ ստերլինգ վճարելու ուլտիմատումին, պատերազմական գործողութիւնների շարունակումը անխուսափելի կը դառնայ։ Ինչպէս լսվում է, Րուզվէլտը վճռեց վերջին փորձը անել և դիմել անմիջապէս Միկադօին։

ԼՕՆԴՕՆ, օգոստոսի 12-ին։ Թէև Լօնդօնի լրագիրների մեծամասնութիւնը ճապօնական պահանջները գտնում է չափաւոր, սակայն ազատամիտ «Դէյլի-Նիւսը» ասում է, որ օտարոտի բան կը լինէր, եթէ երկու մեծ պետութիւնները համաձայնութեան գալով բոլոր ուրիշ հարցերի վերաբերմամբ, պատերազմը շարունակէին վճարման հարցի մասին անհամաձայնութեան պատճառով։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Վարշավայի գաւառը յայտարարված է պատերազմական դրութեան մէջ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ե Ր Կ Ա Թ Ո Ւ Ղ Ի

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով. իսկ Թիֆլիսինը 58 րօպէ կամ մի ժամ աւելի ուշ պէտք է հաշւել).

	Փօստ.	Մարդ.	Արագ.	Ապր.
Բագուից դուրս գալը	4.33	12.38	1.18	5.10
Թիֆլիս համնելը	10.43 առ.	5.51	2.22	11.10
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.28	6.39	10...	6.58
(Թիֆլիսի ժամանակով)	12.26	7.37	10.58	7.48
Բաթում համնելը	12.31	7. 8	8.16	12.42
Բաթումից դուրս գալը	5.55	10. 9	9.33	
Թիֆլիս համնելը	6.29	10.33	7.39	
Թիֆլիսից դուրս գալը	7.29	11.13	4.59	
(Թիֆլիսի ժամանակով)	8.27	12.11	5.57	
Բագու համնելը	1.—	4.59	5.46	
Երևանից դուրս գալը	12.25			9.40
Կարսից » »	4.12			1.17
Ալէքսանդրօպօլ »	7.50			5.26
Թիֆլիս համնելը »	5.24 առ.			3.28
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.50 գիշ.			2.50
(Թիֆլիսի ժամանակով	42.48 գիշ.			3.48 ց.
Ալէքսանդրօպ. » »	10.50			2.44
Կարս համնելը	2.20			6. առ.
Թիֆլիս »	4.48			8.52

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի. ներքին և նեարդային

Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ և վիրաբուժութիւն։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½-2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը

Ի. .Գ ԱԲԵԱՆՑ—7—8 ժ. ներքին հիւանդ.

Գ. Ա. ԱՐԴԱՋԻԱՆԻ. Կատարում է միկրօ-քիմիական և բակտերօլօգիական հետազօտութիւններ։

Օ. Ա. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—ատամ. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ..

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցում ընդունվում են և գիշերօթիկ հիւանդներ։

Հիւանդանոցի կառավարիչ՝ Բժ. Կ. Ի.

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
Սօֆիա Ի. Գէյրօրտ-Լօկշ

Տեղափոխվել է Կաղնաչէյսկի փողոց № 7, տուն իշխ. Թումանօվայի, Ալէքսանդրեան այգու դիմացը։ (կ.ե.հ.) 28—100

Ը ն դ ու ն վ ու մ ե ն
Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր
„Լ Ո Յ Ս“

օրացոյց-հանդէսի համար. երեսը 12 ր., ½ եր.—7 ր. ¼ եր. 4 ր.։ Յայտարարութիւններ հաւաքելու լիազօրութիւն տուած է պ. Մամաջանեանին։ Կարելի է ուղարկել և խմբագրութեան հասցէով Тифлисъ, Мадатовская 5, Е. Топчяну. 2—5

«Գ Ո Ւ Տ Տ Ե Ն Բ Ե Ր Գ»

գրախանութում վաճառվում է հետևեալ հրատարակութիւնները.

«Փորձ» ազգային և գրական ամսագիր, առաջին տարի 10 ր., երկրորդ տարի 10 ր., երրորդ տարի 5 ր., չորրորդ տարի 3 ր., հինգերորդ տարի 2 ր.
Բանաստեղծութիւններ, Յովհ. Թումանեանի և պատկերով 3 ր.
Եղիշէի պատմութիւն Վարդանանց ըստ անձեռացեալն օրինակի 20 կ.
Ռուսահայոց գրականութիւնը սկզբից մինչև մեր օրերը, Լէօի 1 ր. 50 կ.
Ամառնային նամակներ, Շահազիզեանի 1—50
Հայի խնդիր, Պռօշեանցի 1—50 կ.
Քրիստոնէութեան արշալուսին կամ պատկերներ Ներոնի ժամանակից, Ֆարրարի, Թարգմ. ռուսերէնից Մխիթար վարդապետ 2—50 կ.
Ազատութեան մասին, Միլլի 1—20 կ.
Նոյի ագռաւը, Առաքեալը, և Խորհրդաւոր միանձնուհի, Մուրացանի 1—50 կ.
Եղիշէի վարդապետի վասն Վարդանայ և հայոց պատերազմի և քննադատութիւնք, Փորթուգալ փաշայի 3 ր.
Համով-հոտով, Սրուանձտեանի 1—25 կ.
Խաչատուր Աբեղայի Ջուղայեցւոյ պատմութիւն պարսից, Բարգէն վարդապետ 1—25 կ.
Ոսկի բարեկամ հայ ընտանեաց, Գ. քահանայ Մանդակունի 5 ր.
Յարութիւն, Տօլստօյի, Թարգմ. Տ. Յովհաննիսեանցի 1—50 կ։
Մարդակազմութիւն, Մէլիք-Կարագեօզեանցի գինն է 60 կոպէկ։

Դիմել՝ Книжни магазинъ „Гуттенбергъ“, Г. Галустянцу. 2—3

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ
Ս. Գ. Շերմազանեանց

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6, Երևանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, բնակարան Լալայեանցի բնակարան։

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ
ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՕՆԻ
I տ ա ր ի
Աշակերտների յարմարութեան համար
ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱԳՐՔՈՎ

Դիմել՝ Ставрополь (Кавказскій) священику Сааку Теръ Ованнисянцъ. (ո.կ.ե.հ.) 3—4

Աստրախանում յայտնի խմբապետ
ՆԻԿ. ՄԵԴՆԻԿԵԱՆՑ

Հուչակաւոր թէ եկեղեցական խմբեր, և թէ հայոց, և ռուսաց համերգներ կազմելով, տասն և երկու տարի գործելով Աստրախանում և աջողութեամբ վարելով խմբապետի պաշտօնը, այժմ տեղական մի քանի անբաւարար պայմաններից դրդված ցանկանում է մի ուրիշ հայաբնակ քաղաքում ստանձնել մի և նոյն պաշտօնը, յուսալով աւելի գործելու լայն ասպարէզ գտնել։ Դիմել՝ Астрахань, Арм. Агабабовское училище, учителю пѣнія Н. Мѣдникову կամ Арм. Петро-Павловская церковь хормейстеру Н. Мѣдникову. 5—5

ԻՄ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՄԲ ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ
Կ Ր Օ Ն Ի
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

(Թոյլատրած հոգևոր իշխանութիւնից)

I ուսուցչաց համար.

1. Ուղեցոյց Հին-ուխտի , . . 15—7
2. Ուղեցոյց Նոր-ուխտի . . . 2— 5
3. Ուսուցումն քրիստ. կրօնի Դ. հատոր 1—50
4. Ուսուցումն քրիստ. կրօնի Ե. հատոր — 50
5. Մի քանի խօսք հայ կրօնուսոյցներին — 10

II աշակերտաց համար

6. Դասատետր կրօնի Ա. տարի (11 տիպ)— 25
7. Դասատետր կրօնի Բ. տարի (10 տիպ)— 20
8. Դասատետր կրօնի Գ. տարի (8 տիպ)— 30
9, Սրբազան պատմ. Հին. ուխտի (6 տիպ)— 33
10. Սրբազան պատ. Նոր. ուխտի (5 տիպ)— 40
11. Գործք առաքելոց . . . — 40

Կարելի է դիմել.
1. Ինձ—Тифлисъ, Коммерческое училище.
2. » Книжн. магаз. Гуттенбергъ.
3. » Центральная книжн. торг.

Ինձ դիմողներին ստանում են. 1) Ուսուցչաց դասագրքերի համար 35%,2) իսկ աշակերտաց՝ 20% զեղջ (Ա.տարին 25%)Աղքատ դպրոցներին ձրի։ Սահակ քհ. Սահակեանց
(չ. ո. կ.) 7—15

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ ԹԱՏՐՕՆ

Կիրակի, օգոստոսի 14-ին
Հայ սիրողների խումբը, յօգուտ Նախիջեւանի վնասվածների կը ներկայացնէ
ՔՈՅՐ ԵՒ ԵՂԲԱՅՐ

Դրամա 5 գործ. 6 պատկ. հեղ. Գունիայի, փոխ. Դ. Տէր-Դաւթեանի։

Տեղերի գները 1 րուբլուց մինչև 15 կոպէկ։

Սկիզբն է ժիշդ 8½ ժամին երեկոյեան։

Տոմսակները կարելի է ստանալ ներկայացման օրը թատրօնի կասսայում։ 1—2

Ալեքսանդրօպօլում Ուսումնարանական շրջանի պ. Հոգաբարձուի թոյլտուութեամբ, Առևտրական դպրոցի հանդէպ, օգոստոսի 20-ից
ԲԱՑՎՈՒՄ Է ՊԱՆՍԻՕՆ.

ընդունելու են սահմանափակ թւով գիշերօթիկներ գլխաւորապէս Առևտրական դպրոցի աշակերտներից.

Դիմել՝ Александрополь, содержателю пансиона и училища учителю Гайку Хачатурянцу. 1—4

ՈՒՆԵՆՔ «ՕՐԵՕԼ» և «ԲՐԱՈՒՆ»

գործարանների բամբակ մաքրող ամերիկական բազմաթիւ մեքենաներ (ջին) ամեն տեսակ չափերի, սեղմիչով (կօնդէնսատոր) և սնուցիչով (պիտայնել) և առանց դրանց, նոյնպէս և ձեռքի ջիներ։

Պահանջի համար դիմել Երևան—Բարսեղ Եղիազարեանին։ 1—3

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

Թիֆլիսում վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

Աճառեան Ա. Ժողովածու երկերի, հատոր ա. Ս. Պ. գ. 1 ր. ճ.ծ. 25 կ.
» Մրրկի սուրբը, Թիֆ. 1 ր. ճ.ծ. 25 կ.
» Իտալիայում, Թիֆ. 1ր, 50 կ., ճ.ծ. 25կ.
» Արազը, Թիֆ. 80 կ. ճ.ծ. 20 կ.
» Լռութիւն, Թիֆ. 60 կ. ճ.ծ. 15 կ.
Լեօ. Ս. Մեսրոպ, Թիֆ. 75 կ. ճ.ծ. 15 կ.
» Գրիգոր Արծրունի, 3 հատ. 4 ր. ճ.ծ. 60 կ.
» Մէլիքի աղջիկը, Թիֆ. 1 ր. 50 կ. ճ.ծ 30 կ.
(ո.) 2—3

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ Ի Տ Ա Կ Է
Եւ շուտով լոյս կը տեսնի
Դ Ա Ս Ա Գ Ի Ր Ք
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Պաւել Վինօգրադովի
Ա. տարի, հին դար։ Թարգմ. Խաժակի։

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ ԿՐՕՆԻ

Յատկապէս պատրաստած պետական դպրոցների համար, (Թոյլատրված հոգևոր և ուսումնարանական վարչութիւններից) աշխատասիրութիւն Եզնիկ աւագ քհ. Երզնկեանի։

I. Առաջին գրքոյկ, պատրաստական դասարանների համար «Գլխաւոր աղօթքները (իրանց բացատրութիւններով) և տօների համառօտ պատմութիւնները 5-դ տպ. գինն է 20 կոպէկ։

II. Երկրորդ գրքոյկ. «Հին. ուխտ» (30 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) 3-դ տպ. գինն է 30 կոպէկ։

III. Երրորդ գրքոյկ. «Նոր. ուխտ» (32 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) գինն 30 կոպէկ։

Գրավաճառների և ուսուցիչների համար 30% զիջում, առանց ճանապարհածախքի։ Դիմել՝ Тифлисъ, прот. Езнику Ерзинкянцъ կամ Тифлисъ, Центральный книжній магазинъ.
(ե.հ.շ) 8—25

Գէօրգեան ճեմարանն աւարտած
ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

գիմնազիաներում հայոց լեզուի դասաւանդութեան յօժ գովելի ցենզով ցանկանում է հայոց լեզու (կարելի է և կրօնի) դասեր ունենալ միջնակարգ կամ սկզբնական դպրոցներում, Դիմել Тифлисъ, Бебутовская, № 64, Арутюну Петросянъ. (հ. շ. կ.) 2—3

Թարգմանված է և շուտով տպագրութեան կը յանձնվի Կ. ԿԱՈՒՑԿՈՒ
«ԷՐՖՈՒՐՏԻ ԾՐԱԳԻՐԸ»

հեղինակի առաջաբանով հայերէն թարգմանութեան համար։

2—5 Բ. Իշխանեան

Պատրաստ է տպագրութեան համար եւ շուտով լոյս կը տեսնի դասաւանդութեան ձեռնարկ
„Ն Ո Ր Դ Պ Ր Ո Ց“*)
Ա. մ ա ս (Տառերից յետոյ)

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ուսման համար թէ դպրոցում և թէ տանը։ Ինքնուրոյն ընթերցանութեան գրքերի ցուցակ նաև մեր ազգային փառաւոր յիշատակարանների, նորագոյն գրականութեան և ականաւոր բանաստեղծների համառօտ կենսագրութեանց։ Կը լինեն որոշ քանակութեամբ պատկերներ յայտնի գեղարուեստների երկերից։

«Ն ո ր Դ պ ր ո ց ի» բովանդակութիւնը բաղկացած է երեք բաժիններից.ա) Զ ր ո յ ց ն ե ր և զինքին բանաստեղծութիւններ կարդալու և պատմելու համար. բ) «Բ ն ու թ ի ւ ն ի ց» վեր առած անփոփ գեղարուեստական գրուածքներ պատկերներով և գ) «Ի ր ք ն ու ր ո յ ն կամ «Ա զ ա տ» ընթերցանութեան համար նիւթեր նոյնպէս պատկերներով։

Ժողովրդական և ազգային կեանքից վեր առած։ Իւրաքանչիւր բաժինը պարունակում է իր մէջ մի յայտնի հիմնական գաղափար, որի շուրջը դասաւորված են դասաւանդութեան նիւթերը՝ հարկաւ հեշտից դէպի դժուարը, համապատասխան դասարանի ընդհանուր զարգացման և գիտակցութեան որոշ աստիճանների, չը մոռանալով սաների առանձին-առանձին անհատական մտաւոր զարգացման եւէջը ու նրանց հոգևոր կարողութեան համեմատական ուժգնութիւնը։ Մի և նոյն ժամանակ ի նկատի ունենալով այն անհրաժեշտ պայմանը, որ մարդկանց մէջ եղած յարաբերութեան միջոցը պիտի լինի ս է ր դէպի ամենքը, ձգտումն դէպի անկախութեան և փոխադարձ օգնութեան վսեմ զգացմունքը, և որ գլխաւորն է՝ ընդունելով ազատութեան բուռն միտումը՝ իբրև անհատական բարգաւաճութեան անհրաժեշտ պայմաններից մէկը։

Պատրաստ է նաև ձեռնարկի Բ. մ ա ս ը.

Յար. Ղարագեօզեան

Ցանկացողները և դպրոցական վարչութիւնները ու բազմաթիւ ընթերցողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Авлабаръ, Архангельская ул. д. № 32, А. Карагезяну.

*) Ն ո ր ձ ե ռ ն ա ր կ բոլոր վարժարանների թէ հայ և թէ պետական դպրոցներում ուսանող նորաբողբոջ սերնդի մայրենի լեզուի ուսումնասիրութեան համար։

Դ Է Պ Օ
ԱՌԱՋԻՆ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„Եղբ. Ցակոբջանեանցներ եւ Սարգսեանց“

Պատրաստի հագուստեղէնի խանութում (Միքայէլեան կամուրջ, Քամոյեանի տուն № 25—30) մշտական ստացվում են մեծ քանակութեամբ կանանց, տղամարդկանց և երեխաների համար ամենավերջին ամառվայ սեզօնի տարազով պատրաստած հագուստներ։

Գները չափաւոր են և առանց սակարկութեան։ (շ. հ.) 64—100

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Ձ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

(Тифлисъ, Сололакъ, Лермонтовская ул. № 9)

Առևտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ա տ տ ե ս տ ա տ ն ե ր։

Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն. 2) Առևտրական Թուաբանութիւն. 3) Հաշւապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առևտրական Թղթակցութիւն. 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։

Ձրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա։ Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից։ ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնօվի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմօնտօվսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (կ. չ.) 9—25

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 12-13 августа 1905 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» ընկ. Электропечатня типографскаго Т—ва „Гермесъ“, Мад. ул. № 15